

A study of the local historical context in which the principles of Bowon were used for community development: a case study of the Ban Phluang Community, Ban Phluang Subdistrict, Prasat District, Surin Province

Phra Piyapong Piyasilo¹ Phra Worawut Chayatammo¹ Anuson Janpa¹
and Ekkarat Maphadung^{1*}

¹Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Surin Campus, Thailand

*Corresponding author. E-mail: eakarut5544@gmail.com

ABSTRACT

This research aims to study 1) to explore the local historical context of the Ban Phluang community, Ban Phluang Subdistrict, Prasat District, Surin Province; 2) to study the application of Bowon principles to community development, to be a historical tourism community. This study is qualitative research. Using the study method by document research. and interviews with 15 key informants obtained using purposive sampling. The research findings 1) Local historical context of Ban Phluang community. It is a community with an ancient site, namely Prasat Ban Phluang. Located in the middle of the village It is revered and worshiped by the villagers in the community. In the past, the area where Ban Phluang was located was a dense forest with many types of wild animals, both small and large. and is an area that is fertile It is very suitable for living. After that, there were immigrants who came to live in the said area. Houses were established until it became the present Ban Phluang community. Ban Phluang Castle is a place to learn about history. There are people who are interested in coming to study and gain knowledge widely. Until making the Ban Phluang community a community of historical tourism. 2) Using the principles of "Bowon" to develop the community into a historical tourism community, it was found that the principles of "Bowon" can be used to develop tourism in many forms through the participation of people and various agencies in the community to help manage available resources for maximum benefit. Houses, temples, and schools must be areas that can be a source of learning and provide historical information about the community, then they could become a knowledge center for those interested in coming to study and gain knowledge.

Keywords: Education, Context, Local History

การศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่มีการนำหลัก บวร มาพัฒนาชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนบ้านพลวงตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

พระปิยพงศ์ ปิยสีโล¹ พระวรวิทย์ ชยธมโม¹ อนุสรณ์ จันท์ภา¹ และ เอกรัตน์ มาพะดุง^{1*}

¹มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ ประเทศไทย

*Corresponding author. E-mail: ekarut5544@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ 2) เพื่อศึกษาการนำหลัก บวร มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีศึกษาโดยวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 ท่าน ที่ได้มาโดยวิธีเลือกแบบเจาะจง ผลการศึกษาพบว่า 1) บริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง เป็นชุมชนที่มีโบราณสถาน คือ ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในชุมชน อดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกที่มีสัตว์ป่าอยู่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่ง จากนั้นมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว มีการตั้งบ้านเรือนจนเป็นชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบัน ปราสาทบ้านพลวงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ที่มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้กันอย่างแพร่หลาย จนทำให้ชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ 2) การนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ พบว่า หลัก “บวร” สามารถมาพัฒนาการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลายรูปแบบ อาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ร่วมช่วยกันจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน จะต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนได้ เพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้

คำสำคัญ: การศึกษา, บริบท, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

© 2023 JOMSD: Journal of Organizational Management and Social Development

บทนำ

การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการสำคัญอย่างมากเพื่อเข้าใจและรักษาเนื้อหาทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของพื้นที่นั้น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยให้เราเข้าใจถึงต้นกำเนิดของสถานที่นั้น พัฒนาการของประชากร และสมบัติทางวัฒนธรรมที่มีผลต่อชุมชนและสังคมในปัจจุบัน การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมักจะเน้นการวิเคราะห์เรื่องราวที่เกิดขึ้นในพื้นที่นั้นๆ รวมถึงการศึกษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม เช่น ศิลปะ ประเพณี ศาสนา และวัฒนธรรมชนเผ่าพื้นบ้าน นอกจากนี้ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังช่วยให้เราเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ต่างๆ และเหตุการณ์ที่มีผลต่อพัฒนาของท้องถิ่นนั้นๆ การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมักจะเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตของพื้นที่นั้น และมีบทเรียนที่สำคัญที่จะนำไปปรับใช้ในปัจจุบันและอนาคตของสังคมในพื้นที่นั้นด้วย การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีความสำคัญในการสร้างเชื่อมโยงระหว่างชุมชน ส่งเสริมความเข้าใจและการรักษาเรื่องราวของสถานที่ในชุมชน และช่วยสร้างเสริมความสำคัญของการเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ในการรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกและทรัพยากรที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนในอนาคต

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นความเป็นมาของผู้คนในท้องถิ่นเดียวกันที่อาจมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ก็ได้ แต่เมื่อเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่เดียวกันตั้งแต่บรรพบุรุษ ก็จะเกิดสำนึกร่วมกันขึ้นเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน มีจารีตชนบประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ และกติกากในการอยู่ร่วมกัน โดยมีพื้นฐานทางความเชื่อและศีลธรรมเดียวกัน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงถือว่าเป็นรากเหง้าของชุมชนหรือท้องถิ่นนั้นๆ โดยพฤติกรรมวัฒนธรรมและประเพณีที่แสดงออกมาเป็นการสืบทอดตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และชุมชนหรือท้องถิ่น โดยทั่วไปมักจะสืมรากเหง้าในถิ่นฐานของตนเอง (พงศสวัสดิ์ ราชจันทร์, 2565)

การศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบริบทความเป็นมาของหมู่บ้านเพียงแห่งเดียว เป็นเมืองขนาดเล็กหรือขนาดกลางหรือไม่ก็เป็นอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ ที่ไม่ใหญ่เกินกว่าจังหวัด ที่มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือเมืองขนาดเล็กหรือไม่ก็อาจเป็นแคว้น ภาค หรือมณฑล ที่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นนั้นต่างก็มีความสำนึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม สังคมและการเมือง (ประมุข ศรีชนะ, 2561)

สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากการเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีเป็นไปอย่างรวดเร็ว และทันสมัย จึงทำให้เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการใช้ชีวิตมากขึ้น จนทำให้บุคคลในชุมชนไม่สนใจที่จะศึกษาความเป็นมาของชุมชนที่ตนเองอาศัยอยู่ เทคโนโลยีเป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำให้บุคคลสืมรากฐานความเป็นมาของตนเอง ซึ่งสิ่งที่จะทำให้รู้ว่ารากเหง้าของตนเองก็อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด ก็คือชุมชนหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” (Digitalschool, 2565)

การนำหลักบรรพมาพัฒนาชุมชน เป็นการสร้างเสริมเสริมสร้างให้คนในชุมชนมีศีลธรรมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เนื่องจากบ้าน วัด และโรงเรียน เป็นสถาบันหลัก ทางสังคมที่มีบทบาทสำคัญต่อการปลูกฝังศีลธรรม สร้างจิตสำนึกให้คนมีคุณธรรม จริยธรรม และอบรมหล่อหลอมให้เด็กเยาวชนมีความเข้มแข็งทางจริยธรรม แนวคิด “บวร” เปรียบเสมือนสายใยยึดโยงให้คนในชุมชนมีความเข้มแข็งตั้งแต่ในอดีต ดังนั้น การให้ความสำคัญด้วยการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันหลักในชุมชนอย่างจริงจัง (สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระครูปริยัติคุณานุรักษ์ ศรีสมงาม, พระวีระพงษ์ โคษา และจักรกฤษ ทองมี, 2564) จะสามารถพัฒนาชุมชนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม และจะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง มีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม เกิดภูมิคุ้มกันปัญหาความมั่นคงต่างๆ เช่น ปัญหายาเสพติด เป็นต้น อันจะเป็นการเสริมช่วยให้เกิดความสามัคคีของคนในชุมชนนั้นๆ (พระอธิการโสภณ ปิยธมโม, เอกราช โฆษิตพิมานเวช และพระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปญโญ, 2565)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบางครั้งอาจไม่เป็นที่รู้จักมากนักหรือไม่มีการเก็บรักษาไว้อย่างเพียงพอ นอกจากนี้ การเข้าถึงข้อมูลอาจมีข้อจำกัดเนื่องจากขาดความชัดเจนในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือข้อกำหนดในการเข้าถึงที่จำเป็นการสืบค้นข้อมูลท้องถิ่นอาจมีความยุ่งยากเนื่องจากข้อมูลบางอย่างอาจไม่ถูกเก็บรักษาไว้อย่างเหมาะสมหรือมีความลึกไม่เพียงพอ นอกจากนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลอาจต้องพิจารณาถึงปัจจัยสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์และสภาพสังคมในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องด้วย ด้วยเหตุนี้คณะผู้ทำวิจัย มีความต้องการที่จะการปลูกฝังให้บุคคลไม่สืมรากเหง้าของตนเอง จึงสำรวจบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ มีโบราณสถานทางประวัติศาสตร์ในชุมชน ที่เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ ซึ่งถือเป็นรากเหง้าของประชาชนในพื้นที่นั้น และยังมีอิทธิพลต่อสภาพจิตใจของผู้คนในท้องถิ่น อีกทั้งคณะผู้ทำวิจัยได้ศึกษาการนำหลัก “บวร” ในทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาใช้พัฒนาชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษาการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน 5 ท่าน ราษฎรชุมชน จำนวน 5 ท่าน ผู้นำทางศาสนา 2 ท่าน และผู้ดูแลโบราณสถาน จำนวน 3 ท่าน รวม 15 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยจึงได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัย โดยดำเนินการดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์
2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึงรายละเอียดต่างๆ เพื่อใช้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
3. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์
4. สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) เพื่อนำมาวิเคราะห์

2.2 ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นตามกรอบแนวคิดจากการศึกษาบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ เพื่อใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ตอนที่ 2 บริบทเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ดังต่อไปนี้ 1) ความเป็นมาของชุมชนบ้านพลวง 2) ความเป็นมาของโบราณสถาน ปราสาทบ้านพลวง 3) การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์บ้านพลวง

ตอนที่ 3 เพื่อศึกษาการนำหลักบวรมาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เนื้อหา ดังนี้ 1) ด้านหลักการที่ส่งเสริมพลัง “บวร” ในชุมชนบ้านพลวง 2) ด้านถ่ายทอดหลัก “บวร” ในชุมชน 3) ด้านการส่งเสริมหลัก “บวร” เพื่อพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ

2.3 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

การตรวจสอบความเที่ยงตรงและความน่าเชื่อถือผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้แก่ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่ซึ่งมีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่จะทำการศึกษาจำนวน 2 คน เพื่อทดสอบว่าผู้ตอบแบบสัมภาษณ์เข้าใจคำถามในแบบสัมภาษณ์อย่างชัดเจนหรือไม่มีข้อบกพร่องก็จะได้ทำการแก้ไขให้ถูกต้อง แล้วจึงนำ

แบบสัมภาษณ์แจกให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่จะทำการศึกษาดังที่ได้กำหนดไว้แล้วในส่วนของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ทำการศึกษาในคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ขอคำแนะนำ จากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
2. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

เพื่อขอความเห็นชอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัยก่อนนำไปใช้เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์หรือหาค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) โดยกำหนดเกณฑ์พิจารณา ดังนี้

+1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย
0	หมายถึง	ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย
-1	หมายถึง	แน่ใจว่าข้อคำถามไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์การวิจัย

3. นำแบบสัมภาษณ์ไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 ชุดเพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา

4. นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลมีขั้นตอน ดังนี้

3.1 ขอหนังสือถึงผู้นำชุมชน เพื่อขอความอนุเคราะห์จากการตอบแบบสัมภาษณ์ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสัมภาษณ์กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน 5 ท่าน ประชาชนชุมชน จำนวน 5 ท่าน ผู้นำทางศาสนา 2 ท่าน และผู้ดูแลโบราณสถาน จำนวน 3 ท่าน รวม 15 รูป/คน

3.2 แจกแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3.3 นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ได้การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้ว นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญและแนวพรรณนาแนวทางการดำเนินงานผู้นำชุมชน 2 คน เป็นผู้นำชุมชน ในการให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. บริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์

ชุมชนบ้านพลวง มีโบราณสถานสร้างขึ้นลัทธิความเชื่อของศาสนาฮินดู ตั้งอยู่บริเวณกลางหมู่บ้านเป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในชุมชน อดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกทึบมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่ง โดยประกอบด้วย แหล่งน้ำเป็นหนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก) มีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่สูงที่จะสร้างที่อยู่อาศัย และมีที่นุ่เหมาะแก่การทำการเกษตรเลี้ยงชีพ เมื่อภูมิประเทศเหมาะสม จึงมีผู้คนเข้ามาจับจองตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ บุคคลที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนในบริเวณนี้คนแรกคือ ครอบครัวของคุณตาอินทร์ คุณยายเปา ครอบครัวได้ทำการถากถางพื้นที่เพื่อสร้างบ้าน และพื้นที่เพื่อทำนา ต่อมาครอบครัววตาเลือก ยายสวาย เห็นว่าตา

อินทร์และครอบครัวสามารถอาศัยอยู่ได้ จึงได้อพยพเข้ามาสร้างบ้านเรือนอยู่ด้วย และครอบครัวอื่นก็ได้อพยพเข้ามาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มมากขึ้น สัตว์ป่า ต้นไม้ก็เริ่มที่จะลดน้อยลงไป จนกลายเป็นชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบัน

หลังจากที่มีผู้คนเข้ามาตั้งบ้านเรือนรวมกันมากขึ้นจึงได้มีการตั้งชื่อหมู่บ้านขึ้น ในปี พ.ศ. 2321 ในราวสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช หลังจากเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 ประมาณ 10 ปี โดยใช้ชื่อว่า “บ้านพลวง” สาเหตุที่ตั้งชื่อบ้านพลวงเนื่องมาจาก หนองน้ำขนาดใหญ่ (ปัจจุบันชื่อ หนองถนนหัก มีพืชน้ำชนิดหนึ่งคล้ายต้นกกขึ้นเป็นจำนวนมากชาวบ้านเรียกว่าต้นพลวง เป็นภาษาพื้นบ้าน (ภาคกลางเรียก ต้นแห้ว) จึงทำให้ตัดสินใจตั้งชื่อหมู่บ้านว่า บ้านพลวง จนถึงปัจจุบัน ในช่วงแรกของการก่อตั้งหมู่บ้าน บ้านพลวง หมู่ที่ 5 อยู่พื้นที่ของตำบลก้ง แอน อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ ในปี พ.ศ. 2530 เมื่อประชากรเพิ่มมากขึ้นจึงได้แยกหมู่บ้านออกเป็นบ้านพลวงได้หมู่ที่ 13 ตำบลก้งแอน อำเภอปราสาทจังหวัดสุรินทร์ และในปี พ.ศ. 2534 ด้วยพื้นที่หมู่บ้านในตำบลก้งแอนมีจำนวนมากขึ้น จึงได้แยกการปกครองออกมาเป็นตำบลบ้านพลวง รวมหมู่บ้านใกล้เคียงกันทั้งสิ้น 11 หมู่บ้าน มีบ้านพลวง หมู่ที่ 1 และบ้านพลวงใต้ หมู่ที่ 2 จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2547 บ้านพลวง หมู่ที่ 1 ได้แยกหมู่บ้านออกอีกหนึ่งหมู่ คือ บ้านหนองพลวง หมู่ที่ 14 จนถึงปัจจุบัน

ในอดีตบริเวณปราสาทบ้านพลวงนั้น เป็นเนินดินสูง มีต้นไม้ใหญ่เกิดขึ้นมากมายบนเนินดิน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2515 ได้มีการสำรวจรอยอารยธรรมขึ้น และพบว่าบริเวณดังกล่าวมีก้อนหินและศิลาแลงที่ใช้ในการในการก่อสร้างปราสาท จากนั้นปี พ.ศ. 2518 กรมศิลปกร ร่วมกับนายซิลเดรส อาร์ แวนซ์ (Chidess R. Vance) นักวิชาการชาวอเมริกา ได้ทำการขุดแต่งศึกษา และบูรณะปราสาทบ้านพลวงด้วยวิธีอินสตีโลซิส คือ การขุดแต่งหาร่องรอยปราสาทตามรูปแบบดั้งเดิมและค้นหาก้อนหินหรือศิลาแลงที่ใช้ในการก่อสร้างปราสาท ซึ่งได้พังลงหลายมาและกระจายอยู่ในพื้นที่ปราสาท จากนั้นถอดรื้อหินของปราสาทลงจนถึงฐานราก และนำหินส่วนต่างๆ ทั้งหมดเรียงประกอบขึ้นใหม่ดั้งเดิม สำหรับหินส่วนยอดปราสาทนั้น จากการศึกษาไม่พบชิ้นส่วนที่ครบถ้วน จึงได้เปิดโล่งไว้ดังที่เห็นในปัจจุบัน

2. การนำหลักบรรณาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

การนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์พบว่า

ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง เริ่มต้นจากการจัดบริบทพื้นที่หมู่บ้านให้สวยงามน่าอยู่ รวมถึงวัด และโรงเรียน จะต้องเป็นพื้นที่ที่สามารถศึกษาและให้ความรู้ ทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง เพื่อดึงดูดความสนใจแก่ผู้ที่ผ่านมาทางชุมชนได้แวะเวียนเข้ามาเยี่ยมชม และรับเอาความประทับใจกลับไปด้วย อีกทั้งในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี มีการจัดพิธีบวงสรวงปราสาทบ้านพลวงเป็นประจำทุกปี จะมีชาวบ้านในเขตตำบลบ้านพลวง และตำบลใกล้เคียงนำอาหารหวานคาวมาสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่อยู่ภายในปราสาทอีกด้วย

ด้านแนวคิด “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) วัด ทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ร่วมวางแผนดำเนินการ พัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม อบรมจิตใจให้เยาวชนและคนในชุมชนมีจิตใจที่บริสุทธิ์ โรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกัน ชุมชน(บ้าน) ก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม ทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีการพัฒนาให้เกิดความเข้มแข็ง เกิดค่านิยมที่ดีงามในการดำเนินชีวิตอย่างรู้รักสามัคคี

ด้านการถ่ายทอดความรู้หลัก “บวร” ให้แก่ชุมชน จะมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ เกี่ยวกับความสำคัญของพลัง “บวร” ให้กับประชาชนในชุมชน เป็นประจำสม่ำเสมอ เพื่อให้คนในชุมชน ได้รับทราบถึง

ความสำคัญของพลัง “บวร” และหากมีกิจกรรมในชุมชน ผู้นำชุมชนจะให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นการให้ความสำคัญกับทุกหน่วยงาน ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

ด้านการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อาศัยความร่วมมือจากหลายๆ ฝ่าย ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน เป็นพื้นที่ที่สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และให้ข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวงได้ เพื่อที่จะเป็นฐานข้อมูลให้กับผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้ และเรียนรู้ประวัติศาสตร์ในของชุมชนบ้านพลวง อีกทั้ง บ้าน วัด และโรงเรียน จะต้องเป็นผู้ที่อนุรักษ์ หวงแหน และสืบทอดมรดกที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ เพื่อให้ชนรุ่นหลังได้ทราบถึงความเป็นมาของพื้นที่ที่อยู่ของตน ไม่ให้จางหายไปจากผืนแผ่นดิน

อภิปรายผล

ในประเด็นที่มีการกล่าวถึงเกี่ยวกับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นช่วยเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพันธะวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของชุมชนในอดีต ซึ่งช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงและความเข้าใจในปัจจุบัน ในการนำหลักบวรมาใช้ในการพัฒนาชุมชนช่วยสร้างการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน และช่วยให้เกิดโครงการและกิจกรรมที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาชุมชนและอาจเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชนช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากข้างต้นผู้วิจัยจึงนำมาอภิปรายผลเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

ผลสำรวจบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า บริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง เป็นชุมชนที่มีโบราณสถาน คือ ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในชุมชน อดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกที่มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่ง จากนั้นมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว มีการตั้งบ้านเรือนจนเป็นชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบัน ปราสาทบ้านพลวงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ที่มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้กันอย่างแพร่หลาย จนทำให้ชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับ องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง (2565) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อบ้านพลวงไว้ว่า ในอดีตการอพยพตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยใหม่ของราษฎรปัจจัยหลักที่สำคัญ คือแหล่งน้ำ ทั้งน้ำดื่ม น้ำใช้และน้ำเพื่อการเกษตร มีแหล่งน้ำขนาดใหญ่ตรงที่ตั้งบ้านพลวง หนองน้ำขนาดใหญ่จะมีพีชน้ำชนิดหนึ่งคล้ายต้นกก ชาวบ้านเรียกต้น (พลวง) เป็นพีชน้ำที่เล็กกว่าต้นกก และมีจำนวนมาก ทำให้ทุกคนตัดสินใจตั้งชื่อหมู่บ้านตามหนองนี้และพีชชนิดนี้ คือ ต้นพลวง ซึ่งเป็นพีชน้ำที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่และมีจำนวนมากกว่าพีชน้ำชนิดอื่นๆ อีกประการหนึ่ง คือ บริเวณปราสาทหินโบราณรอบด้านสี่ทิศ มีร่องน้ำ หรือคูน้ำ ขนาดกว้าง ประมาณ 8-9 เมตร ยาวประมาณ 20-30 เมตร ด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตก จะเป็นบารายล้อมทั้งสามด้านของปราสาทหินศิลาแลง ซึ่งขอมได้สร้างไว้ตามประวัติศาสตร์ ระหว่างพุทธศตวรรษที่ 16-17 คูน้ำจะเต็มไปด้วยพีชน้ำ คือ ต้นพลวง ซึ่งเป็นข้อมูลอีกข้อมูลหนึ่งที่ยืนยันได้ว่าตั้งชื่อหมู่บ้าน ตำบล ตามชื่อพีชน้ำในพื้นที่ นอกจากนี้ ทางกรมศิลปากรได้สำรวจและบูรณะซ่อมแซม ปราสาทหินบ้านพลวง ให้คงทนถาวรและมีสภาพเหมือนเดิม ยกฐานะและประชาสัมพันธ์เป็นแหล่งท่องเที่ยว โบราณสถาน โบราณวัตถุสมัยขอมโบราณอีกด้วย

ผลการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การนำหลักบวรมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นอกจากจะเสริมสร้างรายได้และโอกาสในการท่องเที่ยว ยังเป็นการรักษาและสืบสานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนให้สืบทอดต่อไปในรุ่นต่อไปอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ พระณัฏฐ์ธนะชัย จันดาผล และคณะ (2563) ได้ทำงานวิจัยการศึกษาการขับเคลื่อน

ชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของวัดจำปา อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า กระบวนการในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของวัดจำปา มีเป้าหมายที่สำคัญคือคนในชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักดำเนินชีวิตด้วยความถูกต้อง โดยมีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ รู้จักเรียนรู้และน้อมนำ ศาสตร์พระราชา หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และสืบสานวิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งขั้นตอนการปฏิบัติการ เป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวร บ้าน-วัด-โรงเรียน ซึ่งเป็น 3 องค์กรหลักในชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาและสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง โดยทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการพัฒนา ตัดสินใจร่วมแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาให้เป็นชุมชนคุณธรรม โดยโรงเรียนมีบทบาทในการสร้างเยาวชนให้เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ขณะเดียวกันชุมชนก็มีบทบาทและความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในแง่ของการเป็นแหล่งเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยมของสังคม และวัดก็มีบทบาทหน้าที่ ที่จะให้การอบรมกล่อมเกลาสมาชิกในชุมชน ดังนั้น “บวร” คือ บ้าน-วัด-โรงเรียน จึงเป็นองค์กรในพื้นที่ ที่มีความสำคัญที่มาร่วมพัฒนาคนไทยสืบทอดมาอย่างยาวนาน

สรุปผลการวิจัย

ผลสำรวจบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า บริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง เป็นชุมชนที่มีโบราณสถาน คือ ปราสาทบ้านพลวง ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน เป็นที่เคารพสักการะของชาวบ้านในชุมชน อดีตพื้นที่บริเวณที่ตั้งบ้านพลวงเป็นพื้นที่ป่ารกที่มีสัตว์ป่าน้อยใหญ่หลายชนิดอาศัยอยู่ และเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การดำรงชีวิตอย่างยิ่ง จากนั้นมีการอพยพเข้ามาอาศัยอยู่บริเวณดังกล่าว มีการตั้งบ้านเรือนจนเป็นชุมชนบ้านพลวงในปัจจุบัน ปราสาทบ้านพลวงเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านประวัติศาสตร์ ที่มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาหาความรู้กันอย่างแพร่หลาย จนทำให้ชุมชนบ้านพลวงเป็นชุมชนแห่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ผลการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การนำหลักบวรมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์นอกจากจะเสริมสร้างรายได้และโอกาสในการท่องเที่ยว ยังเป็นการรักษาและสืบสานประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชนให้สืบทอดต่อไปในรุ่นต่อไปอีกด้วย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 หน่วยงานของรัฐควรให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและออกกฎหมายที่เอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในการดำเนินตามวิถีชีวิตของคนในชุมชน

1.2 องค์กรส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนการสร้างกระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ได้เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยเฉพาะปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญความรู้ที่เป็นองค์ความรู้เรื่องบริบทเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านพลวง ตำบลบ้านพลวง อำเภอบราสาท จังหวัดสุรินทร์เข้าสู่กระบวนการเรียนการสอนของสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 ควรวิจัยเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน การสร้างรายได้จากโบราณสถานชุมชนสามารถนำวิถีชุมชนกับเรื่องของอัตลักษณ์ในพื้นที่รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในชุมชน

2.2 การบังคับใช้มาตรการของรัฐและชุมชน โบราณสถานชุมชนจากคนนอกชุมชน คณะกรรมการ โบราณสถานชุมชนและเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถดำเนินการในพื้นที่ได้

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาในประเด็นองค์ความรู้และวิธีการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เท่านั้น ซึ่งยังไม่ได้ครอบคลุมถึงกระบวนการจัดเก็บองค์ความรู้ไม่ให้สูญหาย ประกอบกับพบประเด็นปัญหาที่น่าสนใจ คือ วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ไม่มีลักษณะไม่เป็นทางการและไม่ได้เน้นการบันทึกความรู้ มีความเสี่ยงต่อการสูญหายได้ในอนาคต จึงมีข้อเสนอแนะสำหรับผู้ที่จะวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

3.1 ควรศึกษาหรือพัฒนาระบบการจัดเก็บและสืบค้นองค์ความรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศช่วยสนับสนุน

3.2 ควรพัฒนาคลังหรือฐานข้อมูลความรู้การนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยใช้เครื่องมือและแนวคิดทางเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วย

3.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมให้ครอบคลุมเกี่ยวกับเกี่ยวกับองค์ความรู้วิธีการนำหลัก “บวร” มาพัฒนาชุมชน ให้เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ในด้านอื่นและภูมิภาคอื่น

เอกสารอ้างอิง

ประมุข ศรีชนะ. (2561). รูปแบบการบริหารและการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชนวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกรักท้องถิ่นของโรงเรียนขนาดเล็ก. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

พงศ์สวัสดิ์ ราชจันทร์. (2565). ประวัติศาสตร์คัตสรร : ความเชื่อและศรัทธาที่มีต่อพญานาคราช ในบริบทท้องถิ่นอีสาน. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(1), 387-403.

พระณัฏฐธนชัย จันดาผล, พระพรสวรรค์ ใจตรง, พระกัญจน์ แสงรุ่ง และพระจรรย์ สุวโจ. (2563). การศึกษาการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมด้วยพลังบวรของวัดจำปา อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 5(1), 183-193.

พระอธิการโสภณ ปิยธมโม, เอกราช ไชยิตพิมานเวช และพระมหาพิสิฐ วิสิฐฐปญโญ. (2565). พลังบวร : ชุมชนคุณธรรม ลานธรรม ลานวิถีไทย. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒนา*, 4(3), 263-274.

สุทัศน์ ประทุมแก้ว, พระครูปริยัติคณานุรักษ์ ศรีสมงาม, พระวีระพงษ์ โคษา และจักร์กฤษ ทองมี. 2564. พลังบวรในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมเชิงพุทธในสังคมไทย. *วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์*, 6(2), 346-359.

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพลวง. (2565). ความเป็นมาของบ้านพลวง. สืบค้นจาก <https://banpluang.go.th/about/>.

Digitalschool. (2565). ปัญหาสังคม. สืบค้นจาก http://www.digitalschool.club/digitalschool/health4-6/health5_1/lesson3/3_14.php.

